

VU Research Portal

Lees me voor, leer me woorden

Vanparys, Silke; van der Veen, Chiel; van Keer, Hilde

published in

De Wereld van het Jonge Kind
2022

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Vanparys, S., van der Veen, C., & van Keer, H. (2022). Lees me voor, leer me woorden. *De Wereld van het Jonge Kind*.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Lees me voor

Leer me woorden

Voorlezer: 'Stef Skelet wil vliegen, maar hij heeft een probleem. Hij heeft geen vleugels, geen bezem en geen cape. Weten jullie wat dat is, een cape?' Lore: 'Ja! Dat heeft zo... Dat is zo iets dat je hier moet sluiten. En dan hier knopen rond je nek.' Ilias: 'Of nee, zoals Mega Mindy, die heeft dat ook.'
Voorlezer: 'Dat is waar!' Lore: 'En superhelden!'

TEKST SILKE VANPARYS, CHIEL VAN DER VEEN EN HILDE VAN KEER
BEELD TOM VAN LIMPT

Dit is een fragment uit het prentenboek *Stef Skelet Wil Vliegen* van Riske Lemmens. De leerkracht leest voor en stimuleert de woordenschatontwikkeling van de kinderen door tijdens het voorlezen op een expliciete en interactieve manier bij bepaalde woorden stil te staan. Interactief voorlezen kan worden ingezet als methode om woordenschat te stimuleren.

Wat is interactief voorlezen precies?

Interactief voorlezen is het stimuleren van de inbreng van kinderen voor, tijdens of na het voorlezen door het stellen van open vragen of door het geven van inhoudelijke opmerkingen bij het verhaal, om op die manier het enthousiasme en de leer mogelijkheden van kinderen te ondersteunen. Dit doe je door het geven van positieve feedback en het koppelen van het verhaal aan ervaringen in het dagelijkse leven (Mol et al., 2009; Whitehurst et al., 1988). Het is een manier van voorlezen waarbij de kinderen betrokken worden bij het verhaal. Eerder dan éénrichtingsverkeer, is er tijdens

het voorlezen interactie tussen de leerkracht en de leerlingen. Dat maakt de voorleesactiviteit zo leerrijk.

Waarom interactief voorlezen?

Voorlezen is meer dan alleen een leuk tijdverdrijf. Het heeft positieve effecten op verschillende terreinen (Iedereen Leest, 2018; Mol et al., 2008). Kinderen van verschillende achtergronden en taalniveaus hebben er baat bij om voorgelezen te worden. Bovendien hoeft voorlezen niet enkel thuis. Zeker voor leerlingen die in de thuiscontext minder stimulans krijgen op talig vlak, maakt voorlezen op school een groot verschil. Zo toont het onderzoek van Mol en collega's (2008, 2009) aan dat kinderen uit families met een lager opleidingsniveau thuis vaak minder kwaliteitsvol worden voorgelezen en hierdoor minder vooruitgaan op het vlak van gesproken en geschreven taal (twee basiselementen voor beginnend lezen). De talige input die zij thuis missen, kan op school (deels) gecompenseerd worden.

Interactief voorlezen en woordenschat

Woordenschat is een bouwsteen voor zowel schriftelijke als mondelinge communicatie. Vroeger werd dit vooral onderzocht via het aantal gekende woorden. Nu is er steeds meer aandacht voor diepe woordkennis. Die diepe woordkennis betekent dat je rijke woordrepresentaties hebt en woorden in verschillende contexten kunt begrijpen en gebruiken.

Een voorbeeld: je weet dat jouw poes thuis een poes is, dat ook de poes van de burens een poes is, je herkent een afbeelding van een poes, je weet dat kat een synoniem is, maar je weet bijvoorbeeld ook dat een tijger tot de katachtigen behoort.

Interactief voorlezen biedt een ideale context voor het aanbrengen van nieuwe woordenschat en diepe woordkennis. Het toont grotere effecten dan gewoon voorlezen voor zowel expressieve als receptieve woordenschatkennis. In de context van verhalen leren kinderen woorden en zinsconstructies waarmee ze anders niet in contact zouden komen en ze verwerken deze nieuwe info op een actieve manier (Wasik et al., 2016). Bovendien is er tijdens een interactieve voorleesactiviteit de mogelijkheid om feedback van volwassenen te ontvangen over het gebruik van die nieuwe woorden.

Leerlingen met een risico op taalachterstand

Kinderen met een andere thuistaal starten de basisschool vaak met een lagere Nederlandse woordenschatkennis en lopen daardoor het risico op latere lees- of taalproblemen. Door die beperkte woordenschatbasis leren ze moeilijker nieuwe woorden en raken steeds meer achterop (Dickinson et al., 2019b). Omgekeerd geldt dat leerlingen met een rijke woordenschatkennis, eenvoudiger nieuwe woorden bijleren.

Inzetten op het stimuleren van woordenschatkennis bij kinderen met een andere thuistaal is dan ook cruciaal voor hun taalontwikkeling. Expliciete instructie wordt daarbij naar voor geschoven als dé manier om bij deze ►►

Silke Vanparys

(silke.vanparys@ugent.be)
is FWO aspirant binnen de
onderzoeksgroep 'Taal,
leren, innoveren' binnen de
vakgroep Onderwijskunde
van Universiteit Gent

Chiel van der Veen

(chiel.vander.veen@vu.nl)
is redactielid van HJK en
universitair docent aan de
Vrije Universiteit Amster-
dam

Hilde Van Keer

(hilde.vankeer@ugent.be)
is hoofddocent en
coördinator van de
onderzoeksgroep 'Taal,
leren, innoveren' binnen de
vakgroep Onderwijskunde
van Universiteit Gent

► leerlingen tot diepe woordkennis te komen (Goldstein et al., 2017).

Wat toont onderzoek?

Kinderen met een risicoprofiel (bijvoorbeeld door andere thuistaal of lagere sociaal economische status) halen minder voordeel uit voorleesmomenten op school. Ze leren bijvoorbeeld minder extra woorden bij dan hun klasgenootjes. Daarom gingen wij in ons onderzoek in een eerste stap na hoe de voorleesinteractie bij leerlingen met een risicoprofiel verschilt van de voorleesinteractie bij leerlingen zonder risicoprofiel (Vanparys & Van Keer, 2020):

- Leerlingen met een risicoprofiel geven minder input tijdens voorlezen dan hun peers. Bij deze groep is de voorlezer dus in verhouding meer aan het woord. Hier liggen gemiste kansen, want actief deelnemen aan het voorlezen is erg van belang om er maximaal voordeel uit te halen. Zo wordt woordenschat actief gebruikt om tot diepe woordenschatkennis te komen.
- Wanneer kinderen met een risicoprofiel input geven tijdens het voorlezen, richten ze die vaker naar de volwassene in plaats van naar hun medeleerlingen. Peer-to-peer-interactie is net waardevol om diepere woordenschatkennis te realiseren.

Interactie tussen deze kinderen tijdens het voorlezen moet dus gestimuleerd worden.

- Leerkrachten die voorlezen aan kinderen zonder risicoprofiel stellen meer vragen tijdens het voorlezen. Ze bekrachtigen en motiveren ook vaker. Dit zijn evocatieve technieken die kinderen actief betrekken tijdens het voorlezen. Dat deze minder ingezet worden bij leerlingen met een risicoprofiel is

dus problematisch. Net bij deze leerlingen moet meer input tijdens het voorlezen worden gestimuleerd met het oog op hun taalontwikkeling.

- Ook wordt bij leerlingen met een risicoprofiel vaker stilgestaan bij specifieke aspecten van het verhaal, zoals woordenschat. Dit is erg positief! Het is belangrijk om de interactie te laten aansluiten bij het taalniveau van de leerlingen. Zo wordt bij leerlingen zonder risicoprofiel sneller overgegaan op meer abstracte inhoudelijke interactie.

Zo bied je interactief voorlezen aan

Met deze informatie in het achterhoofd formuleren wij enkele concrete adviezen om interactief voor te lezen. Want voorlezen met het oog op diepe woordkennis, hoe begin je daar nu precies aan?

Stap 1: kies een prentenboek

Het is cruciaal een goed verhaal te kiezen. Dit bepaalt wat de kinderen leren uit de voorleesactiviteit. Zorg voor een prentenboek met:

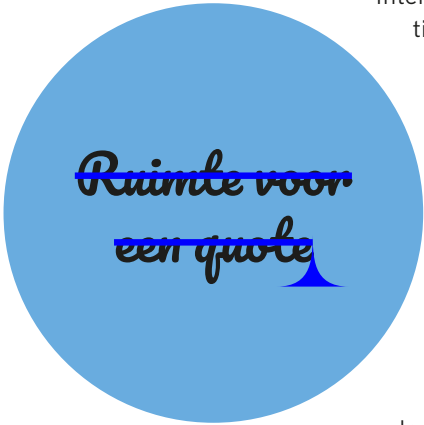
- aantrekkelijke tekeningen;
- boeiende personages;
- een heldere verhaallijn met duidelijk plot;
- inhoud, woordenschat en tekeningen passend bij de groep waaraan wordt voorgelezen.

Stap 2: selecteer woorden

Een volgende stap in de voorbereiding is het bepalen van de woorden die je wil verduidelijken. Ook hier let je op enkele dingen:

- Selecteer niet te veel woorden: **minimum** vijf en maximaal tien.
- Kies bij voorkeur woorden die verschillende keren voorkomen.
- Zorg voor variatie in de moeilijkheid van de woorden.
- Selecteer verschillende soorten woorden: werkwoorden, zelfstandige naamwoorden, bijvoeglijke naamwoorden. Zelfstandige naamwoorden zijn doorgaans makkelijker dan werkwoorden en bijvoeglijke naamwoorden.

Tip: wanneer je niet weet hoe moeilijk een woord is, kan je op zoek gaan naar de verwervingsleeftijd van het woord. Dit is een psycholinguïstische variabele die aangeeft op

**Ruimte voor
een quote**

welke leeftijd een woord gemiddeld wordt geleerd (Brysbart et al., 2014). Hiervan zijn lijsten online te vinden. Ideaal is om te streven naar nieuwe woorden die gemiddeld gezien iets moeilijker zijn (dus een hogere verwervingsleeftijd hebben) dan de leeftijd van de kinderen waaraan je voorleest.

Stap 3: integratie van expliciete woordenschat-instructie in je voorleesactiviteit

Zowel voor, tijdens als na het lezen van het verhaal kan expliciete woordenschatinstructie een plaats krijgen met het oog op het stimuleren van diepe woordkennis.

Vooraf

Voor je start met lezen, ga je woorden uitlegen die van belang zijn om het verhaal te begrijpen. Ga hierbij op zoek naar woorden die volgens jou extra duiding vragen, maar ga ook zeker de voorkennis van de kinderen na. Lees de korte inhoud van het verhaal voor of introduceer essentiële woordenschat om het verhaal te begrijpen. Welke woorden kennen de kinderen al en welke kunnen ze elkaar uitlegen? Deze peer-to-peer-interactie is erg waardevol voor het ondersteunen van diepe woordkennis:

- Voor de leerlingen die het woord uitlegen, zorgt dit ervoor dat de vaardigheid van het expliciet verwoorden van eigen woordbegrip wordt gestimuleerd. Ze denken na over woordgebruik, mogelijke voorbeelden en contexten waardoor het woord meer fundamenteel verankerd wordt.
- Voor kinderen bij wie bepaalde woordkennis niet aanwezig is, worden nieuwe woorden door peers op hun eigen niveau uitgelegd. Bovendien zullen medeleerlingen de woorden vaak ook anders (herhaald) uitlegen dan de leerkracht.

Tijdens

Tijdens het verhaal leg je de nadruk op expliciete instructie van de geselecteerde woorden. Dit doe je door (Dickinson et al., 2019):

- een definitie of omschrijving van het woord

- te voorzien of te vragen aan de leerlingen;
- een (of meerdere) synoniemen van het woord te **voorzien**;
- het woord te verduidelijken aan de hand van de inhoud van het verhaal;
- het woord te verduidelijken aan de hand van de afbeeldingen in het verhaal;
- voorbeelden te geven.

Zorg voor variatie in bovenstaande technieken voor expliciete instructie en herhaal de woorden zo veel mogelijk. Zorg er vervolgens voor dat de kinderen nieuwe woorden zelf actief kunnen gebruiken om diepe woordkennis te verwerven, bijvoorbeeld door vragen te beantwoorden of voorspellingen te maken over het verhaal.

Na

In de nabespreking is er ruimte voor reflectie over het verhaal, de inhoud en verhaallijn, maar ook voor herhaling en toetsing van nieuwe woorden die aan bod kwamen. Diepe woordkennis kan getoetst worden door na te gaan of nieuw aangebrachte woordenschat ook in andere contexten duidelijk is voor de leerlingen. Veel voorleesplezier!

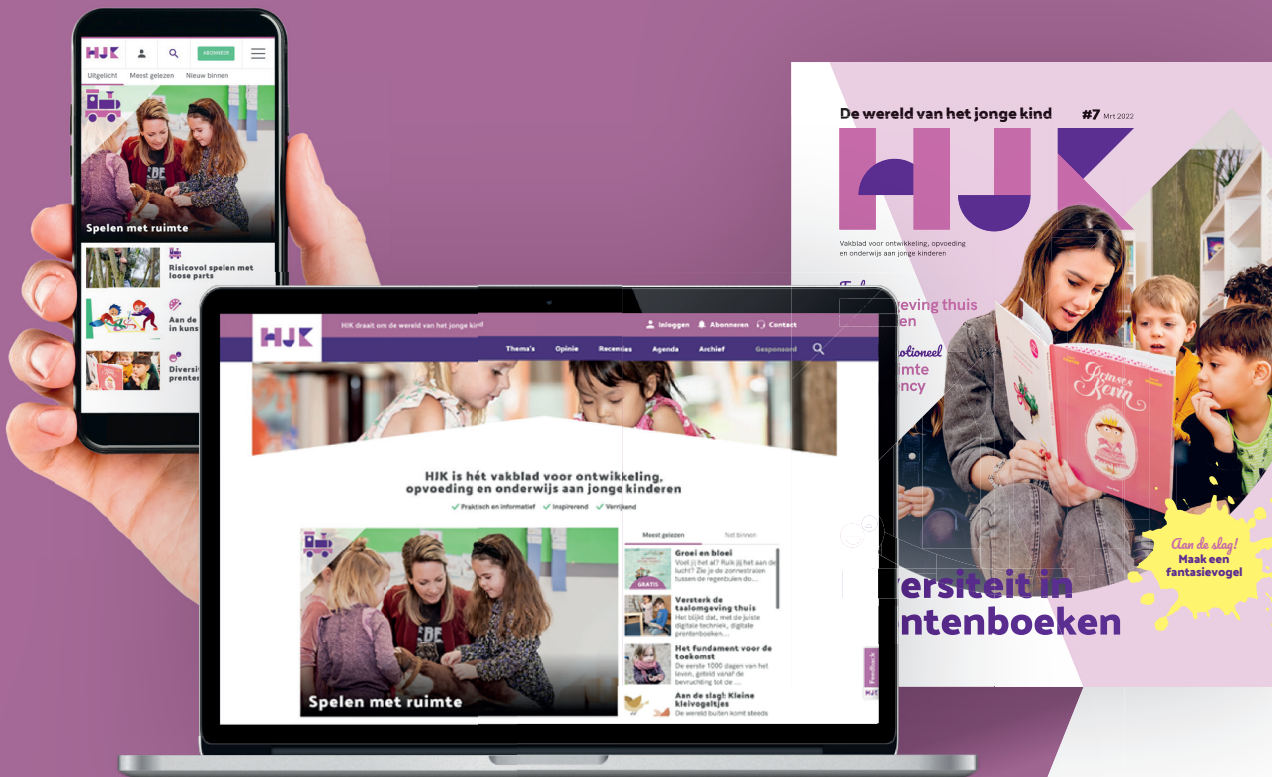
Interactief voorlezen is het stimuleren van de inbreng van kinderen voor, tijdens of na het voorlezen door open vragen te stellen over de inhoud van het verhaal

De literatuurlijst is te vinden op:
www.hjk-online.nl/artikelen

Blijf op de hoogte van de ontwikkelingen rondom het jonge kind

Neem een (online) abonnement op HJK

- + Alles over de ontwikkeling, opvoeding en het onderwijs aan jonge kinderen
- + Betrouwbare vakinformatie
- + Voor en door onderwijsprofessionals

Meer weten?

Ga naar hjk-online.nl of bel 088-2266691